

A Bánk bán felújítása a szabadtéren

Részlet Békés András rendezői tanulmányából

Amint már hírt adtuk, a Szegedi Szabadtéri Játékok idei műsorában felújítják Erkel Ferenc operáját. A „Bánk bán” rendezője kisebb tanulmányban rögzítette elképzeléseit. Tanulmányának egy részletét — mivel a játékok általános művészi törekvéseitől is sok mindent felcillant — ezúton közreadjuk olvasóinknak.

A következő években a Szegedi Szabadtéri Játékok színpadának kibővítése, korszerűsítése egyre több lehetőséget ad a rendezőknek, tervezőknek, hogy látványosabb, változatosabb és a környezet meghatározott adottságait jobban kihasználható színpadképeket tervezzenek. Bár ezeket a lehetőségeket megalapozó színpadi munkák csak a jövő évtől kezdődhetnek el, az idei előadásoktól mégis azt lehet várni, hogy jelentősebb, előnyös színpadi változásokkal lépik meg a közönséget.

A jelenlegi felújítások és bemutatók rendezői-tervezői megoldásai mindenképpen újabb, sikeresebb szakaszt nyitják meg a hét évvel ezelőtti újból megindított Szegedi Szabadtéri Játékoknak.

A legjelentősebb színpadi változás, hogy a rendezők és tervezők közös megállapodással a templom bejáratáig emelt 12 méter magas vetítő- és háttérpáncsot, mint már felesleges és a zárt színház természetes díszletigényét meghatározó elemet elhagyták a színpadi lehetőségek kombinációjából. Igyekeztek a műsoron levő darabok koncepciózus és látványos bemutatására a Dóm közvetlen adottságait — a háttérben monumentálisan magasba törő dinamizmusát és ezzel együtt a tér tag dimenzióit — eredményesebben kihasználni.

Ezeknek a — remélhetően újabb, sikeres szakaszt megindító — produkcióknak a sorát az évben talán nem is véletlenül újból a Bánk bán nyitja meg.

Napjaink megújuló operaszínpada kiemelkedő eseményeit elsősorban azzal érli el, hogy bizonyos műveket eddig soha nem ismert értelmezésben, vagy kifejezetten a napi társadalmi és pszichológiai igénynek megfelelő új, divatos előadásban hozszo. E kiemelkedő események művészi értéke természetesen attól függ: valóban a mű mondanivalóját tolmácsolta-e a rendező új, hozzáink közelebb álló megvilágításban — és ennek megfelelő meggyőző színpadi kifejezési eszközökkel — vagy sem. Számos olyan műsordarabot is ismerünk azonban, melyek újabb színpadravítale még akkor is új ruhát kíván, ha a mondanivaló nem is gazdagodhatott új vonásokkal.

Erkel Bánk bánja a mi számunkra nem kategorizálható speciális helyet foglal el. A darab egyértelműen hazafias mondanivalója, az iskolai, színházi élmények olyan igazi és mély tradíciókat jelentenek a közönség tudatában és érzésvilágában, amelytől csupán önkényes újítás miatt megfosztani a nézőt nem lehet. Ugyanakkor az is természetes, hogy az ennyire ismert történettel, a változatlan képekben megjelenő színpadi figurákkal szemben el is tompultak bizonyos mértékig a publikum érzékei. A Bánk bán egy előadásának megtekintése sokkal inkább saját „nemzeti ügy” — mint egy nagy izgalommal várt, új „ismeretlen” utáni vágyakozás.

Mindezeket végiggondolva, hogyan is láttunk neki az új Bánk bán szegedi előkészítésének?

Ismerve a közönség szeretetét a mű iránt, tudva, hogy a már ismert élmények sikeres újrafelkeltése

önmagában is biztosítja az előadás forró légkört, első legfontosabb feladatunknak azt éreztük, hogy a szabadtéri színpad speciális adottságai között olyan díszletekben elevenítsük meg a történetet, amelyben másutt, mint a szegedi Dóm előtt soha és sehol nem lehet eljátszani. Természetesen a mai színházi igényeknek megfelelően ebben az esetben is elhanyagoltuk a jelenetek naturalista, „a valóság illúzióját” igénylő színpadi megoldásait. Olyan drámai teret igyekeztünk szerkeszteni, amely mindegyiket maximálisan biztosítja a mű cselekményének megértését és a színpadi figurák jellembeli viszonyait vizuálisan is magától értőképpé teszik. Kihaszaljuk a szabadtér nagyobb dinamikai lehetőségeit és ahol szükséges és lehetséges nagy, látványos, szabadtéri élményt is adunk, olyat, amelyet zárt színházban nem lehet kapni.

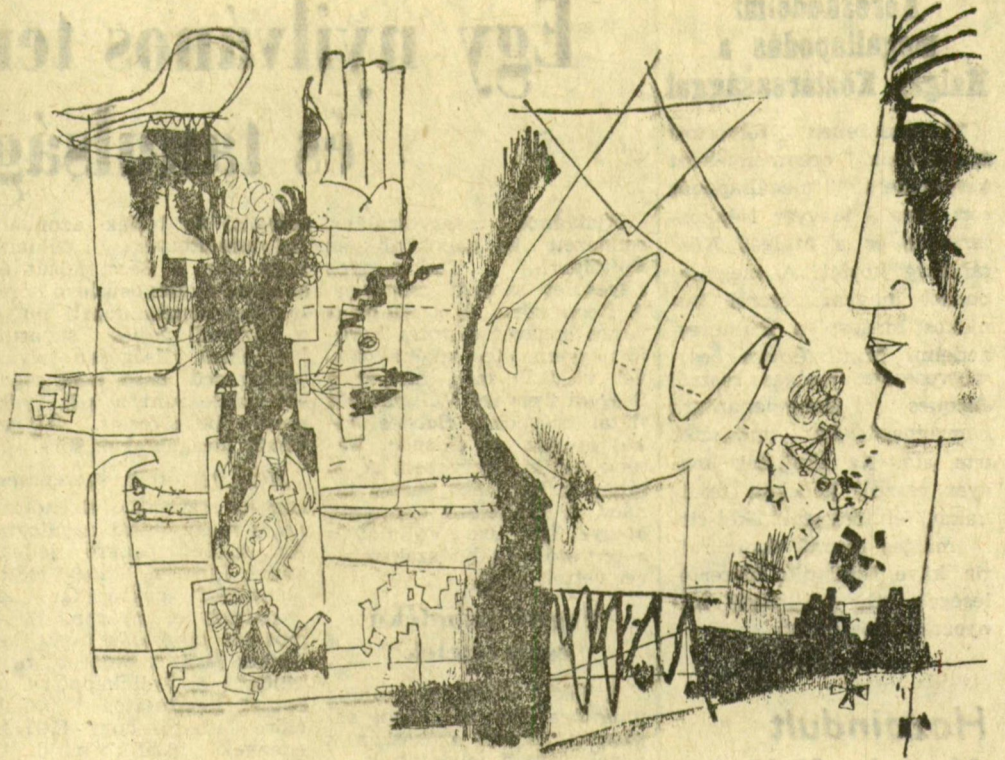
Miben áll konkrétan ez a törekvés? Miután nem kötötte igyekezetünket II. Endre várának naturalis vagy akár stilizált utánzata, miután az előadás hatását nem abban látjuk, hogy történelmi hűséggel bonyolódjunk a cselekmény egy történelmi színhelyen, módunkban van a figurák pszichológiai drámájára irányítani figyelmünket és úgy alakítani a színpadi teret, hogy annak dinamikája a cselekmény súlypontjaival essen egybe. A díszletet szorosan összekapcsoljuk a templommal, felhasználva annak román elemeit, mely a mű történelmi stílusával kifejezetten egybeesik. Úgy szabtuk meg a díszletelemek méretarányait, hogy azok a templom dekoratív és építészeti arányaival pontosan megegyezzenek vagy kifejezetten követik azokat. Így a cselekmény a szegedi Dóm téren játszódik és nem egy eléje tapasztott, festett világban, mely már nem kelt megfelelő illúziót a közönségben. Ugyanakkor mégis a nagyvonalú elemek jellegzetességei, stílusjegyei a kor hangulatát árasztják magukból a szabadtér látványos és megdöbbentő arányaiban.

Ilyen módon templom és díszlet — és még a színpad szükséges építménytartozékai is — egy zárt egységet mutatnak, mely sem temp-

lom, sem vár, hanem Bánk tragédiájának a szegedi Dóm előtt bemutatott története. Ugyanez a szempont vezetett bennünket a kosztümök elkészítésénél is. Természetesen nem akartunk elszakadni attól a tradicionális hangulattól és azoktól a tradicionális elemektől, mely egy a Bánk-kal, mégis igyekeztünk a megszokott jelmezeket minden, ma már fölösleges sallangtól megszabadítani. Nagyobb vonalú, inkább egyéni karaktert adó jelmezeket terveztünk, melyeken a nemzeti jelleg inkább tájékoztató jellegű, mint legfőbb célkitűzés.

Általában az egész darab szemléletében igyekeztünk a rendezés a művet úgy tekinteni, mint egyikét azoknak a XIX. századbeli romantikus daraboknak — legyen az akár olasz, német, cseh vagy ebben az esetben magyar —, melyek nagy nemzeti pártosszal magasra repülő hősök megrázó egyéni tragédiáját mutatják be. A rendezés néhány közismert helyzet megváltoztatásával ebben az irányban szeretne az előbbi nagysikerű Bánk rendezések tanulmányaihoz hozzájárulni — megpróbálja Bánk személyi tragédiáját, a történetben megmutatózó „helyzet” tragédiájává szélesíteni, melyben a mi szemünkben legszerecsétebb Bánk alakján felül, szinte minden szereplőn beteljesedik megoldatlan helyzetének szomorú végzete.

A szegedi játékok százazrekre tehető közönsége az előbbi Bánk bán előadásban a Magyar Állami Operaház legkiválóbb művészeit már megismerhette. Most az új rendezés, új díszlet, új kosztümök-adta keretében szeretnénk módot adni arra, hogy szinte kivétel nélkül új szereplőkkel a szabadtéri közönségnek módja legyen a budapesti operaház jól ismert művészein kívül a szegedi, pécsi, debreceni operagruppák legkiválóbb énekesit is megismerni. Szinte szimbólumnak is szánjuk ezt, hogy a Bánk bán jelenlegi felújítása egyben az egész jelenlegi magyar operajátszás színpada, találkozója legyen.

DEÁK B. FERENC:

A FASIZMUS VÉGNAPJAI

A mai nappal vége a türelmemnek. Nem nevet rajtam többé senki. Megiroom az egészet az illetékeseknek, hogy végre is nem máriáshuncut az ember. A főnököm, Rögönyei, megnézheti magát, ha egyszer nekiülök annak a levélnek, mert én itt hiába beszélem rojtosra a számat, csak akkor van fogatagja a bírálóknak, ha főlelül rádörögnek, vagy még jobb, ha fegyelmet kap, meg is érdemli az ilyen szemellenzós bürokratára. Hetekig hajto-gathatnám, hogy a másolatokra fölösleges pecsétet rakni, azok úgyis az irattárba kerülnek, és soha többé nem keresi őket senki. Rögönyei mégis ragaszkodna az összes példány lestemplizéséhez, mert neki csak szenteltvíz a dolgozók munkaideje, és mit számít neki a beosztottak ésszerű foglalkoztatása és a festékpárnák élettartama.

Na de most véget vetek ennek a pazarlásnak és tüstént feljegyzést küldök a dolgokról a felügyeleti hatóságoknak. Majd azok megtanít-

ják Rögönyeit kesztyűbe dudálni. Nem azért építjük a szocializmust, hogy a Rögönyei pocskolhassanak, hanem hogy figyelembe vegyék a dolgozók be-

kossági javaslatait, több szem többet lát, több fórum többet in-liegyez. Majd megtanulja Rögönyei, hány kalács két kalács, ha a tanácsból jönnek, tudom, megbánja, hogy

másolat az irattárba, természetesen bélyegzővel, mert itt ilyen fölös munkák-ka! terhelik agyon az embert, de már nem sokáig. Józsi bácsi, itt van huzsonhat darab ajánlott levél, kérem vigye a postára, de rögtön. Úgy ni, ezek meg is volnának, tudom, áldanak majd a kollégák, amiért levettem vállukról a fölösleges adminisztrációt.

PANASZOS LEVÉL

jelentéseit, és minden panaszt töviről-hegyire megvizsgáljanak.

Eppen ezért nemcsak a felügyeleti hatóságok irók, hanem a népi ellenőrzésnek is, annál biztosabb a dolog. Akad az igazságnak ilyen lánglelkű apostola, aki besítohat az erőtartalékokat. Várjunk csak, hány napilapunk van? Sajnos, nem lesz elég az indigóm. Vem baj, legfőlebb a hetilapokhoz és folyóiratokhoz külön irók, annyi példányt ügyse út át az író-gép.

Persze nem lehet tudni, hátha ott is akad egy ilyen Rögönyei, és ráül a beadványomra? Mindenesetre küldök példányt a kerületi tanácsnak, jobb, ha az ember körütekintően és a Miniszterterjeszti föl takar-

semmibe vette a tömegek hangját.

— Jó reggelt, Rögönyei kartárs! Ertem, értem, szóval ezentúl nem kell lepecsételni az irattári példányokat? Nagyon jó. Tulajdonképpen én már régen akartam szólni emiatt, de nem gondoltam, hogy így házon belül el lehet intézni. Na mindegy. Azt a kimutatást, amiről tegnap beszéltünk, sajnos, nem tudom határidőre megcsinálni, ugyanis attól tartok, alaposan földuzzad a napokban a levelezésünk. Tetszik tudni, hogy van az százfelel is ráfirkálnak az emberre, sokszor, ugyanabban az ügyben!...

Kaposy Miklós

VIDOR MIKLÓS

Két randevű

Kis köröket rajzoltatott maga elé a cukrászda négyzetes asztalára. „Igen, húsz perccel nem késik, az biztos. Ha nem zuhogna az eső, nyugodtan el is mehetnék, mire várnék még?” Kemény ajka apró, fanyarkás mosolyba rándult. Tulajdonképp semmi indulat nincsen benne — egy kis csalódottság legföljebb.

Valaha nehezen sikerült volna idegességét palástolnia, már kétszer is fölugrott volna asztalától, hogy a bejáratból végigkémlelje az utca hosszát, nem bukkana-e föl a jól ismert, sietős léptű noalak. Meg rémképeket rajzolt volna maga elé: idegen férfiarok ködlöttek volna föl előtte, utcai baleset, bámészkodó csoportosulás, rendőr... Mi minden érhet! Ma már tudja, hogy semmi. Semmi különös. Holnap cölelött megcsendül majd a telefon és minden szépen kitisztázódik, mert a valóság egyszerűbb, mint a szabadjára eresztett képzelet.

Igen, negyvenkét éves korára az ember már mérlegel és megért. Átmegy a barátaihoz, eltölt velük egy lazára fogott, gondtalan estét, együtt vacsoráznak.

Tekintete a szomszédos asztalra tévedt. Kedves, összebújó fiatal pár. Ketten együtt lehetnek vele egyidősek. Eljátszogatott arcukkal, mozdulataikkal, tulajdon emlékeivel töltötte ki a hézagokat. A fiú diák lehet, egyetemista. A lány? Tiszviselő, vagy elárúsító?

Milyen elmélyülten magyaráz neki a fiú! Még szentül hisz benne, hogy éppen ez a fitoska, huncut szemű szőke az, aki legrejtettebb gondolatának igazi értéke!

Hogy esik odakinn! Ez már öszt ígérő, kitarzó eső, emossa a nyarat. Ha valami bosszantotta, inkább ez. Várni kell. Nem a találkozóra többé, csak arra, hogy az eső elálljon. S mert jobbat úgysem tehet, hát oda-odapillant a szomszédos asztalhoz.

Mondjuk, ez a fiú az ő helyében már nem lenne ilyen megbocsátó, szenvedélyes fajtanak látszik. Olyannak, aki elsírja magát, ha túlfeszítik az idegeit. És ahhoz talán nem is kell nagyon sok. A lány persze élvezzi az ilyen jeleneteket, fityoktan meg is tervezi őket előre — nem gonoszszókból, csak, hogy aztán annál edesebb legyen a kibékülés.

Előttük még a kiürült kistányér. Egy-egy sütemény hátyapapírosra tekergőzik rajta üresen, kimúltan. És a két pohárban a félig kiivott ital.

Most elkapta a fiú pillantását. Nem volt neki szárvá, inkább oldalról érte csak, amint körülkapta a felet és szemében megvillant valami. Gyanakvo tekintet volt, a pult felé irányult, ahol a kiszolgálónő várta, míg megrakják a tálcaját.

A lány beszélt épp. Mellékesen, kötetlenül, a maga csevegő módján, ahogy köznapjaik morzsáját szórják egymás elé a fiatal szerelmesek — hiszen minden érdekes, ami a másikkal történik. De a fiú mintha egyre fogyatkozó türelmével hallgatná. Zavart körpillantásai sürűbbé váltak. Mintha főbeköltöztetné volna egy orv gondolat, hogy egyszeriben belesápadt. Aztán kettőjük közt tévelyeg tekintete a márvány-

asztalon. A két kistányéron fut át, s megáll a poharakon.

A fekete ruhás, fehér kötényes kisasszony a szemközti sarokban számol el, s bocsánatkérő mosollyal közeledik a következőhöz.

— Elnézést... váltásunk van...

Inkább a mosolyából, mozdulataiból olvastaki a megszokott szavakat. És sorra előkerülnek a tárcák, apró számláskák zizegnek, aprópénz csörren az asztalon.

A fiú itt a szomszédban, idegesen a hajába túr, már nem is hallja, amit a lány mesél. Most, most rögtön megkérdezi majd tőle a kis fitoska: — Mi bajod van? — És ő az ősi, buta férfifigőggel felel majd: — Ugyan, semmi, semmi... — s közben veríték üt ki a bőren, viszketon, csipőn és egyetlen árva mentőölelet után kutat hasztalanul. Mert ide most nem ötlet keliene, hanem...

Még két asztal van hátra, mindjárt odaér hozzájuk a fizetőpincér. Ő csak aztán kerül sorra. Szegény gyerek! Erzi, amint megcsapja a régi, hetyke nekilendülés. Ő, ez még onnan való, a maga húszéves korából. És azért annyira nem öreg még, hogy bosszút ne álljon a sorson a tulajdon félrecsúszott randevújáért. Legalább a másikat megmenti.

Int is a fiúnak, aki maga sem érti, mit akarnak tőle az idegen, deres halántéku férfi, de azért tétován fölkel, odalép hozzá. Hogy mit mondjon neki? A szavak annyira mellékesek. A fiú a rejtetten odacsúsztatott pénz, meg a biztató mosolygás:

— Mulassanak jól!
Odakinn, az ablakon túl már el is állt az eső.